

Handlingsprogram för förebyggande verksamhet enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor

Antagen av kommunfullmäktige 08-10-2015

program

policy

handlingsplan

riktlinje

VÄSTERÅS STAD

program	uttrycker värdegrunder och förhållningssätt för arbetet med utvecklingen av Västerås som ort inklusive koncernen Västerås stad
policy	uttrycker värdegrunder och förhållningssätt för arbetet i koncernen Västerås stad
handlingsplan	anger strategier och konkreta åtgärder för att nå den politiska viljeinriktningen och fastställda mål på olika nivåer i organisationen
riktlinje	säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet i handläggning och utförande i koncernen Västerås stad

Innehåll

Definitioner och förkortningar	4
Närliggande dokument	4
Bakgrund	5
Olyckor kostar!	5
Lagen om skydd mot olyckor	5
Syftet med handlingsplanen	5
Avgränsningar	5
Övergripande beskrivning av kommunens risker	6
Riskkällor	6
Vanligaste olyckstyperna	6
Förebyggande verksamhet	7
Riskhanteringsprocessen	7
Mälardalens brand- och räddningsförbund	7
Olycksundersökning	7
Ansvar och internkontroll	7
Riskområde: Brand	9
Bakgrund	9
Riskbild	9
Organisation och arbetssätt	10
Mål för förebyggande arbete mot brand	11
Uppföljning och utvärdering av förebyggande arbete mot brand	13
Riskområde: Drunkningsolyckor	14
Bakgrund	14
Riskbild	14
Organisation och arbetssätt	14
Mål för förebyggande arbete mot drunkningsolyckor	15
Uppföljning och utvärdering av förebyggande arbete mot drunkningsolyckor	16
Riskområde: Trafikolyckor	17
Bakgrund	17
Riskbild	17
Organisation och arbetssätt	17
Mål för förebyggande mot trafikolyckor	18
Uppföljning och utvärdering av förebyggande arbete mot trafikolyckor	19
Riskområde: Utsläpp av farliga ämnen	20
Bakgrund	20
Riskbild	20
Organisation och arbetssätt	20
Mål för förebyggande arbete mot utsläpp av farliga ämnen	21
Uppföljning och utvärdering av förebyggande arbete mot utsläpp av farliga ämnen	22

Definitioner och förkortningar

Allmänt:

- *LSO* Lag om skydd mot olyckor
- *FSO* Förordning om skydd mot olyckor
- *MSB* Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- *MBR* Mälardalens brand- och räddningsförbund

Förkortningar för Västerås stads förvaltningar och bolag:

- *TK* Tekniska kontoret
- *KIFF* Kultur-, idrott, och fritidsförvaltningen
- *SBF* Stadsbyggnadsförvaltningen
- *TIF* Teknik-, och idrottsförvaltningen
- *SNF* Sociala nämndernas förvaltning
- *BUF* Barn- och utbildningsförvaltningen
- *FK* Fastighetskontoret
- *MHF* Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen
- *SK* Stadsledningskontoret
- *Mimer* Bostads AB Mimer

Definitioner:

- *Olycka/ olyckshändelser* plötsligt inträffad händelse som har medfört eller kan befaras medföra skada. Händelser som beror på företeelser i naturen eller som inträffar utan eller med människors handlande¹.
- *Risk* är en sammanvägning av sannolikheten för att en händelse ska inträffa och de (negativa) konsekvenser händelsen kan leda till².
- *Räddningsinsats* ansvarar kommun eller stat för endast om följande kriterier motiverar ett ingripande: behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen, omständigheterna i övrigt³.

Begrepp:

- *Riskområden*, ett samlingsbegrepp för ett område med olyckor. Exempelvis riskområdet ”trafikolyckor” innehåller flertalet olyckstyper.

Närliggande dokument

Dokument inom Västerås stad som har anknytning till denna handlingsplan:

- *Västerås stads policy för trygghet och säkerhet (2002)*
- *Riktlinjer för trygghet och säkerhet (2015)*, det övergripande styrdokumentet för stadens riskhanteringsprocess. Här regleras, ansvar, roller och aktörer.
- *Risk- och sårbarhetsanalys Västerås kommun (2011)*, analys av Västerås stads riskbild med fokus på extraordinära händelser
- *Förbundsordning för Mälardalens Brand- och räddningsförbund (2011)*. Styr kommunala räddningstjänstens arbete och ansvarsfördelning, bl. a. i relation till kommunen (medlem)
- *Handlingsprogram för räddningstjänst (2012)*, fastställt av MBR:s förbundsledning
- *Handlingsprogram för förebyggande verksamhet enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor 2009*

¹ Prop. 2002/03:119 sid 68

² Vägledning för Risk- och sårbarhetsanalyser, MSB 2011

³ 1 kap. 2 § LSO

Bakgrund

Olyckor kostar!

Enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ökar ständigt antalet olyckor som resulterar i dödsfall och svåra skador, mellan åren 1995 och 2007 var ökningen 30 procent⁴. Statistik från samma myndighet visar att olyckor årligen kostar det svenska samhället ca 65 miljarder⁵. Kommuner och myndigheter arbetar för att vända den negativa trenden. Bland annat trädde Lag om skydd mot olyckor (LSO 2003:778) i kraft år 2004 som syftar till att minska antalet olyckor och bidra till trygghet och säkerhet. LSO ställer krav på kommunen att vidta åtgärder för skydd mot olyckor. Där ibland ska det förebyggande arbetet fastställas i ett handlingsprogram för varje mandatperiod. Det senaste förebyggande handlingsprogrammet för Västerås stad antogs av kommunfullmäktige den 14 maj 2009. I det föregående programmet behandlades fyra olika riskområden: *brand, fallolyckor, trafikolyckor* och *översvämningar*.

Lagen om skydd mot olyckor

Det övergripande syftet med LSO är att ge människors liv, hälsa, egendom och miljö ett tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor i hela landet. Kommunen är ansvarig för att åtgärder vidtas för att förebygga bränder, och skador till följd av bränder utan att andras ansvar inskränks, samt verka för skydd mot andra olyckor än bränder. Enligt LSO ska varje kommuns fullmäktige besluta om ett olycksförebyggande handlingsprogram för varje mandatperiod. I programmet ska följande delar beskrivas: förebyggande verksamhet och de risker för olyckor som finns i kommunen som kan leda till räddningsinsatser, hur kommunen samverkar med andra organisationer, även mål för det förebyggande arbetet ska formuleras.

Västerås stad har valt att använda sig av målnivåer som stämmer överens med den övriga målstyrningen i staden. Det innebär att det i planen anges inriktningsmål, effektmål och åtgärder. Effektmålen svarar mot begreppet säkerhetsmål i förarbetet till LSO. Åtgärder motsvarar prestationsmål. Även benämningen av dokumentet har justerats för att passa nomenklaturen i Västerås stad: Denna handlingsplan motsvarar lagkraven på ett förebyggande handlingsprogram enligt LSO.

Syftet med handlingsplanen

Syftet med denna handlingsplan är att arbeta förvaltnings- och bolagsövergripande med olycksförebyggande arbete, för att få så stor effekt som möjligt. Målet med handlingsplanen och arbetet med skydd mot olyckor är att färre ska omkomma eller skadas och mindre ska förstöras. Med färre åsyftas personer – såväl kvinnor, män, flickor och pojkar - som bor, besöker eller på annat sätt vistas i Västerås stad. Olyckorna ska vara få och små.

Avgränsningar

Detta dokument utgör handlingsprogram enligt i 3 § LSO, dvs. förebyggande verksamhet för skydd mot olyckor som kan leda till räddningsinsats inom kommunens geografiska område. Handlingsprogrammet för räddningstjänst som beskrivs i 8 § LSO beslutas och ansvaras för av MBR⁶.

⁴ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), 2011

⁵ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), 2011

⁶ Beskrivning av Mälardalens brand- och räddningsförbund finns på sid 7.

Övergripande beskrivning av kommunens risker

Riskkällor

Här följer en övergripande beskrivning av de risker som finns i kommunen och som kan leda till räddningsinsats. Mer om dessa risker finns även i kapitlen för respektive riskområde⁷.

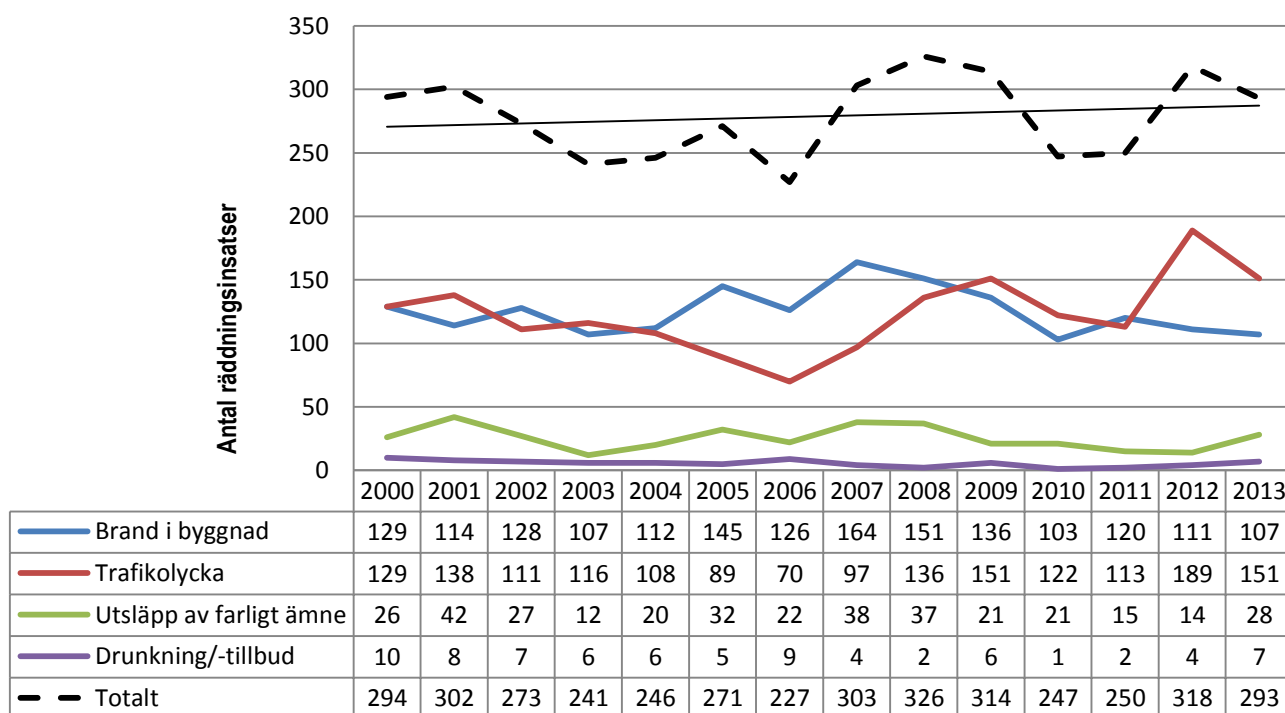
Genom kommunen går europaväg 18 samt riksväg 56 och 66. Vägarna har hög belastning av persontrafik samt farligt gods, vilket är några faktorer som bidrar till ökad risk för olyckor. Totalt kan mellan 165 000 – 200 000 ton farligt gods transporteras mellan Hallstahammar och Västerås under en månad. Det gör denna sträcka till den mest belastade i Sverige. I kommunen finns Nordens största insjöhamn samt en flygplats. Västerås har också ett mycket rikt friluftsliv till sjöss och därtill även småbåtsverksamheter vilket påverkar riskbilden.

Västerås har stora komplexa byggnader. Mer än 100 inrättningar för vård och omsorg samt ett läns-lasarett med drygt 450 sängplatser. I tätorten finns stora köpcentra, konsert- och teaterlokaler, och idrottsanläggningar som kan ta upp till 10 000 besökare.

Länsstyrelsen fattar beslut om det som i LSO 2 kap 4§ benämns som "farlig verksamhet". Detta görs i samråd med kommunen. Inom Västerås stad finns för närvarande beslut från länsstyrelsen angående ett tiotal verksamheter som benämns som farliga och kan innebära en fara för att en olycka ska orsaka allvarlig skada på människa eller miljö⁸.

Vanligaste olyckstyperna

Sedan år 1998 har MSB fört statistik över olyckor som föranlett räddningsinsats. Utifrån MSB:s databas "IDA" kan lokal statistik tas fram. I grafen nedan redogörs för de vanligaste olyckstyper som leder till räddningsinsats i Västerås kommun. Utifrån denna statistik motiveras valet av riskområden i handlingsplanen.

Källa: MSB, IDA9 Räddningsinsatser/ olyckstyp åren 2000 - 2013

⁷ Brand sid. 9, Drunkningsolyckor sid. 14, Trafikolyckor sid.17, Utsläpp av farliga ämnen sid 20

⁸ För aktuella uppgifter om klassade verksamheter hänvisas till länsstyrelsen.

⁹ MSB:s statistik och analysverktyg

Förebyggande verksamhet

Riskhanteringsprocessen

Västerås stad har en riskhanteringsprocess som leds av trygghets- och säkerhetsenheten. Enheten arbetar strategiskt med olika typer av riktlinjer och handlingsplaner. Nämnder, bolag, styrelser, och förvaltningar ansvarar för att implementera riktlinjer, mål, åtgärder och se till att de följs upp. Processen genomsyrar hela stadens verksamhet både politiskt och verksamhetsmässigt, från kommunfullmäktige till medarbetarnivå. Processens aktörer, roller och ansvar beskrivs vidare i *Riktlinjer för trygghet och säkerhet* (2015).

Mälardalens brand- och räddningsförbund

Mälardalens brand- och räddningsförbund (MBR) fullgör sina medlemskommuners skyldigheter enligt LSO. Dess direktion beslutar om handlingsprogram för räddningstjänst. Enligt förbundsordning i 3 § om *Handlingsprogram för förebyggande verksamhet* ska förbundet för varje mandatperiod arbeta fram ett avsnitt om riskområdet "Brand". Avsnittet förordas efter beslut i MBR:s direktion sedan som en del i medlemskommunernas handlingsprogram¹⁰ för förebyggande verksamhet. Respektive kommunfullmäktige äger besluten om kommunernas handlingsprogram i sin helhet. MBR ska medverka vid framtagandet och genomförandet av de kommunala programmen.

Olycksundersökning

Stadsledningskontoret ansvarar för att efter en räddningsinsats undersöka olyckan med avseende på orsak och förlopp (ej bränder, då MBR har ansvar för undersökningen, se förbundsordning). Enligt 26 § FOU¹¹ har kommunen skyldighet att underrätta Statens haverikommission (SHK) om allvarliga olyckor. I nytt avtal (2015) mellan SOS Alarm AB och SHK fullgörs dock den skyldigheten. I de fall som det äger rum en olycka som SOS Alarm AB inte kan anses ha kännedom om, ska kommunen/berörd förvaltning/ bolag underrätta SHK.

Ansvar och internkontroll

Handlingsplanen ska antas av kommunfullmäktige för varje ny mandatperiod. Stadsledningskontoret ansvarar för att utarbeta handlingsplanen. Samordning och samarbete mellan förvaltningar och bolag krävs under processen. Stadsledningskontoret utformar tillsammans med berörda aktörer inriktningsmål, effektmål och åtgärder. Samråd ska ske med aktörer med väsentligt intresse i saken före antagande i kommunfullmäktige. Antagen plan rapporteras till länsstyrelsen Västmanland samt de som har varit berörda av samrådet. Kommunfullmäktige kan enligt 3 kap. 3 § LSO uppdra åt en kommunal nämnd att under perioden anta närmare riktlinjer¹². När planen är antaget i kommunfullmäktige åligger det varje nämnd och styrelse att:

- Implementera de mål och åtgärder som berör nämndens/styrelsens ansvar och verksamhetsområde på lämpligt sätt.
- Aktivt styra och följa upp nämndens/styrelsens olycksförebyggande arbete i enlighet med handlingsplanen och enligt LSO:s intentioner.
- Samverka med de övriga nämnder/styrelser och andra relevanta organisationer i den utsträckning som krävs för att målen och åtgärderna i handlingsplanen ska uppnås. Det innebär bl a att delta i det uppföljningsarbete som sker för respektive riskområde.
- Rapportera sin uppföljning och utvärdering till stadsledningskontoret, se nedan. Former för detta ska överenskommas.

¹⁰ Benämningen i LSO är handlingsprogram men i Västerås stad motsvaras det av handlingsplan.

¹¹ Förordning (1990:717) om undersökning av olyckor

¹² MSB, Vägledning handlingsprogram LSO, sid 96

Stadsledningskontoret ska efter varje avslutat kalenderår genomföra en samlad uppföljning av mål och åtgärder. Detta baseras på inlämnade redovisningar från ansvariga per riskområde angående uppföljning av inriktningsmålen. Redovisningarna ska även innehålla redovisningar från effektmålsansvariga och åtgärdsansvariga enligt handlingsplanen (se respektive riskområde). Stadsledningskontoret ansvarar för att en styrgrupp för LSO träffas kontinuerligt under mandatperioden för att samordna implementering och uppföljning.

Efter avslutad mandatperiod sker en utvärdering av planens mål av stadsledningskontoret och styrgruppen för LSO-arbetet. Ansvaret för utvärderingen följer samma struktur som för de årliga uppföljningarna. Inför år 2019 ska styrgruppen för LSO medlemmar ses över och eventuell justering ska beslutas av stadsledningskontoret.

De årliga uppföljningarna samt utvärderingen rapporteras till kommunstyrelsen som en del i säkerställandet av handlingsplanens genomförande. Utvärderingen ska bifogas som underlag till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige i ärendet inför fastställande av för efterföljande mandatperiods nya handlingsplan, som en del i kommunens internkontroll.

Varje nämnd, förvaltning, styrelse och bolag har till sin hjälp för att säkerställa uppfyllande av mål styrgruppen för LSO och stadsledningskontoret. Varje berörd nämnd/styrelse är dock ansvarig för sina respektive delar och sin egen internkontroll. I respektive kapitel för de olika riskområdena anges berörda förvaltningar och bolag.

Riskområde: Brand

Samordningsansvarig: MBR

Arbetsgrupp: Mimer, SNF, BUF, FK, proAros, Brandskyddsföreningen

Bakgrund

Enligt förbundsordningen¹³ ansvarar Mälardalens Brand och Räddningsförbund (MBR) för att ta fram riskområde brand. Den lokala statistiken har jämförts med MBR:s medlemskommuners område och nationellt för att utläsa trender. Där det lokala statistikunderlaget är för tunt har slutsatser dragits från MBR:s och nationell statistik¹⁴. En riskanalys¹⁵ för MBR:s område har även utförts där risker och drabbade har analyserats. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har tagit fram en nationell strategi¹⁶ för att stärka brandskyddet för den enskilda människan. Den uttalar visionen ”Ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand” och ett antal effektmål för att sträva mot visionen. Västerås stad och MBR ser strategin och målen som en vägledning till hur MSB vill att samhället tillsammans bör arbeta och att den ska användas som grund för framtagande av den förebyggande handlingsplanen.

Riskbild

Nationell statistik visar att den senaste 10-årsperioden har i genomsnitt 125 personer/år omkommit i bränder. Den vanligaste kända orsaken är rökning, som står för nästan en tredjedel av dödsbränderna. 9 av 10 dödsbränder inträffar i bostäder. De flesta bränder sker i byggnad, och flerfamiljshus är överrepresenterade. Den vanligaste orsaken till brand i byggnad är relaterad till matlagning och brand på spis. Rökning och anlagd brand kommer strax därefter. I villor är bränder vanligare under vinterhalvåret och den vanligaste brandorsaken är eldstads- och rökkanalsrelaterad. Inom MBR medlemskommuners område under åren 2009-2013 har 7 personer omkommit, 13 skadats allvarligt och 48 lindrigt vid bostadsbränder.

Inom vården är det boendeformer för äldre och funktionshindrade som har den högsta andelen bränder. Inom vårdområdet har totalt sett skett 18 bränder till följd av glömd spis och 11 bränder till följd av rökning under åren 2009-2013. 9 personer skadades lindrigt och 3 allvarligt. Antalet bränder i vårdboenden inom MBR medlemskommuners område ligger något över medelvärdet vid en jämförelse med övriga Sverige.

Anlagd brand på skolor är ett rikspolproblem. De inträffar ofta och kan ge stora skador. Västerås stad och MBR belyser därför detta område extra. Skolor är en allmän byggnad och i Västerås utgörs 24 % av bränderna i allmänna byggnader av skolor, förskolor och fritidsidrottsanläggningar. Inga personer har skadats i skolbränder, men stora materiella skador har skett.

Under tidsperioden 2009-2013 har 101 bränder inom industri inträffat inom MBR:s medlemskommuners område. Vid två av dessa bränder har personer skadats allvarligt. De vanligaste orsakerna till bränderna är tekniska fel, värmeöverföring och självantändning. Vid bränder ute i det fria är bilbränder vanligast. Huvuddelen av orsaken till bilbränderna och övriga bränder ute i det fria bedöms vara att de är anlagda med uppsåt. Antalet bilbränder i Västerås har enligt statistiken ökat från år 2009 till 2013, från cirka 56 till 85 stycken per år. En marginell minskning har dock skett under år 2013 jämfört med år 2012. Anlagda bränder bedöms som en vanlig brandsak inom Västerås stads geografiska område. Många av bränderna drabbar Västerås stads verksamheter. Detta är ett samhällsproblem som en ensam aktör inte kan hantera. Västerås stads verksamheter måste arbeta tillsammans för att erhålla effekt.

¹³ Förbundsordning för Mälardalens Brand och Räddningsförbund Dnr: 2011/16-MBR-004

¹⁴ MSB:s statistik och analysverktyg IDA

¹⁵ Riskanalys, Mälardalens Brand- och Räddningsförbund Dnr: 2013/370-191

¹⁶ En nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till enskilda, MSB 2010-09-28 Dnr: 2009-14343

Storstockholms brandförsvaret har inlett en undersökning¹⁷ över vilka som drabbas av dödsbränder inom sitt område. Några slutsatser som de kommit fram till under ett år: "Ungefär var fjärde drabbad har lite eller mycket nedsatt fysisk förmåga att agera vid brand". Ett typexempel på nedsatt fysisk förmåga kan vara personer med förflyttnings- hjälpmedel, nedsatt syn eller nedsatt hörsel. "Cirka var femte drabbad har lite eller mycket nedsatt psykisk förmåga att agera vid brand." Ett typexempel på nedsatt psykisk förmåga kan vara personer med demens, alzheimer, förvirring eller olika nivåer av psykisk störning. Sannolikt gäller detta även för riskbilden i Västerås.

Ur MSB:s statistikportal IDA finns dödsbrandsstatistik från 1999-2013. Under perioden har 20 personer omkommit i bränder inom MBR:s medlemskommuners område. 70 % av personerna har varit över 45 år och 25 % över 80 år. En statlig rapport¹⁸ som utgavs år 2006 visar på att antalet äldre kommer att öka med 27 % inom Sverige under de kommande tio åren. I slutet av år 2002 var 7800 personer över 80 år boende inom MBR:s utryckningsområde. År 2012 var siffran 8700 vilket är en ökning med 900 personer under tio år. Sammanfattningsvis anses följande vara mer utsatta: ensamstående, rökare, alkoholmissbrukare, psykisk och fysisk funktionsnedsättning och äldre som bor kvar hemma.

Organisation och arbetssätt

Utifrån analysen prioriteras följande fokusområden med utgångspunkt gällande liv och hälsa: vårdboenden och gruppboenden, bostäder (främst flerfamiljshus) samt åtgärder mot anlagd brand.

Samverkan inom riskområdet brand sker mellan flera olika parter, t.ex. barn- och utbildningsförvaltningen, polis, stadsledningskontoret, kultur-, idrott och fritidsförvaltningen, ProAros, skorstensfejarmästare, stadsbyggnadsförvaltningen, fastighetskontoret m.fl. MBR och Västerås stad samarbetar även med externa parter såsom MSB, Boverket och länsstyrelsen m.fl. Eftersom vissa åtgärder för att minska antalet och omfattningen av bränder kräver ett stort engagemang från flertalet aktörer kan ingen organisation själv vara tillräckligt effektiv i frågan. Staden och MBR önskar därför öka samarbetet med SNF, FK, Mimer och BUF. En aktiv samverkan mellan hemtjänst och räddningstjänst, exempelvis genom en uppsökande verksamhet av de utsatta riskgrupperna, skulle sannolikt erhålla stora positiva konsekvenser.

MBR:s övriga olycksförebyggande verksamhet består dels av tillsyn enligt LSO 1§ 5kap och övrig förebyggande verksamhet enligt LSO 3§ 2 kap (skriftlig redogörelse) samt 2§§ 3kap (information och rådgivning). Rengöring och brandskyddskontroll enligt LSO 4§ 3kap inom MBR:s medlemskommuners område utförs av externa skorstensfejarmästare på uppdrag av MBR. Årligen antas en tillsynsplan¹⁹ av MBRs direktion där inriktning och omfattning beslutas. För mer information om hur den verksamheten är organiserad och planerad hänvisas till MBR och dess dokument.

¹⁷ Preliminära data för Storstockholms brandförsvaret maj 2010 – maj 2011

¹⁸ NCO 2006:6, Säkerhetens bestämningsfaktorer - inblickar i riskutvecklingens drivkrafter, Karlskoga: Nationellt centrum för lärande från olyckor (NCO)

¹⁹ Tillsynsplan 2015 Dnr: 2014/508-MBR-191

Mål för förebyggande arbete mot brand

Inriktningsmål	Effektmål	Ansvar effektmål	Åtgärder	Ansvar genomförande av åtgärder	Nuläge åtgärder
1. Det byggnadstekniska och organisatoriska brandskyddet i vårdboenden ska vara anpassad till den verksamheten som bedrivs och de boendes förmåga att hantera och agera vid brand	a) Antalet bränder i vårdboenden ska minska med 50 % till år 2018	MBR	MBR ska prioritera tillsyn på vårdboenden	MBR	Görs nu och ska följas upp och fortsätta prioriteras
			Utförare inom vård om omsorg ska årligen utföra bedömningar på de boende med hänsyn till de boendes riskbeteende, förmåga att uppfatta ett larm och utrymma och därefter vidta lämpliga åtgärder	Ansvarig: SNF Medansvarig: proAros ²⁰	
			Vid upphandling av utförare inom vård om omsorg ska krav ställas att bedömningar och anpassningar utförs enligt ovan	SNF	
			Personal för utförare inom vård om omsorg ska var tredje år genomgå grundläggande utbildning i brandskydd och bedömning av de boendes riskbeteende och förmåga	Ansvarig: SNF Medansvarig: proAros ²¹	
			Vid upphandling av utförare inom vård om omsorg ska krav ställas att vårdpersonalen minst var tredje år genomgår utbildning enligt ovan	SNF	
		Det byggnadstekniska brandskyddet, i egna och hyrda lokaler, ska anpassas efter vårdorganisationen och de boendes förmåga att agera vid brand	FK		
2. Brandskyddet i bostäder ska anpassas efter den boendes förmåga att själv hantera och agera vid en brand	a) Antalet döda och svårt skadade vid bränder i bostadsmiljö ska minskas till noll år 2018	MBR	MBR ska, tillsammans med fastighetsägaren, efter varje brand i bostad återbesöka området vid branden för att informera de boende om lämplig brandskyddsutrustning, vikten av fungerande brandvarnare och agerande vid brand	MBR	Genomförs till viss del idag
			MBR och Mimer ska ihop med Brandskyddsföreningen m.fl. genomföra informationskampanjer om lämplig brandskyddsutrustning, vikten av fungerande brandvarnare och agerande vid brand	Ansvarig: MBR Medansvarig: Mimer	
			Utföra bedömningar för varje brukare avseende personens förmåga att agera vid brand, uppmärksamma en brandvarnare, ökat riskbeteende samt erbjuda/informera om brandskydd och lämpliga åtgärder	SNF ²²	
			Vid upphandling av utförare av socialtjänst ska krav ställas att bedömningar och information/åtgärder utförs enligt ovan	SNF	

²⁰ Gäller såväl privata och kommunala utövare, gäller även Skultuna kommunalstjänst

²¹ Gäller såväl privata och kommunala utövare, Skultuna kommunalstjänst

²² t.ex. vid hemtjänst, bostadsanpassning och kommunens övriga uppsökande verksamheter

Inriktningsmål	Effektmål	Ansvar effektmål	Åtgärder	Ansvar genomförande av åtgärder	Nuläge åtgärder
			Mimer ska årligen informera sina hyresgäster om brandskydd i flerfamiljshus, deras ansvar, lämplig brandskyddsutrustning och agerande vid brand. Information ska finnas tillgänglig på flera språk	Mimer	Utförs idag via Mimers hemsida och tidning
			Mimer ska i samband med den obligatoriska ventilationskontrollen (OVK) var 8:e år byta lägenheternas brandvarnare	Mimer	Utförs idag
3. Verksamheter inom Västerås stad ska aktivt arbeta förebyggande mot anlagda bränder	a) Antalet anlagda bränder i skolmiljö ska minska med minst 50 % till år 2020	MBR	MBR ska prioritera tillsyn på skolverksamheter	MBR	Görs nu och ska följas upp och fortsätta prioriteras
			Samtliga elever i Västerås stads skolors förskoleklass ska genomgå MBR:s utbildningsteater	Ansvarig: MBR Medansvarig: BUF ²³	
			Samtliga elever i Västerås stads grundskolor ska vid minst ett tillfälle under årskurs 6-9 genomgå MBR:s och/eller Brand-skyddsföreningens utbildning mot anlagda bränder	Ansvarig: MBR Medansvarig: BUF ²⁴	
			Trygghet- och säkerhetsenheten vid SK ska ta huvud-mannarollen och starta ett förebyggande arbete mot skadegörelse i form av anlagda bränder. Deltagare bör vara BUF, Mimer, socialtjänst, polis, MBR m.fl.	Ansvarig: SK Medansvariga: Mimer, SNF, MBR	
			Skolor i kommunen ska aktivt i sitt systematiska brandskyddsarbete verka mot skadegörelse och anlagda bränder på och utanför skolan och skoltid. BUF ska informera och uppmuntra fristående förskolor och skolor så att dessa i sitt systematiska brandskyddsarbete verkar mot skadegörelse och anlagda bränder på och utanför skolan och skoltid.	BUF ²⁵	
			BUF:s personal ska var femte år genomgå grundläggande utbildning i brandskydd och förebyggande mot anlagda bränder	BUF ²⁶	
			BUF ska informera fristående förskolor och skolor om vikten av att skolpersonalen genomgår utbildning i brandskydd och förebyggande arbete mot anlagda bränder.		
			Samtliga skadegörelser i form av brand ska polisanmälas och tillbudsrapporteras i ett gemensamt skade- och incidentrapporteringsystem	BUF ²⁷	

²³ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

²⁴ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

²⁵ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

²⁶ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

²⁷ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

Uppföljning och utvärdering av förebyggande arbete mot brand

Förklaring av ansvar och roller, se kapitel *Ansvar och internkontroll* sidan 7.

Åtgärder	Metod för uppföljning åtgärd	När	Ansvarig för uppföljning
MBR ska prioritera tillsyn på vårdboenden	Mätning av andel utförda tillsyner	Årligen	MBR
Utförare inom vård om omsorg ska årligen utföra bedömningar på de boende med hänsyn till de boendes riskbeteende, förmåga att uppfatta ett larm och utrymma och därefter vidta lämpliga åtgärder	Mätning av andel bedömningar	Årligen	SNF, proAros ²⁸
Vid upphandling av utförare inom vård om omsorg ska krav ställas att bedömningar och anpassningar utförs enligt ovan	Mätning av andel upphandlingar med krav	Årligen	SNF
Personal för utförare inom vård om omsorg ska var tredje år genomgå grundläggande utbildning i brandskydd och bedömning av de boendes riskbeteende och förmåga	Mätning av andel utbildad personal	Årligen	SNF, proAros ²⁹
Vid upphandling av utförare inom vård om omsorg ska krav ställas att vårdpersonalen minst var tredje år genomgår utbildning enligt ovan	Mätning av andel upphandlingar med krav	Årligen	SNF
Det byggnadstekniska brandskyddet, i egna och hyrda lokaler, ska anpassas efter vårdorganisationen och de boendes förmåga att agera vid brand	Bedömning	Årligen	FK
MBR ska, tillsammans med fastighetsägaren, efter varje brand i bostad återbesöka området vid branden för att informera de boende om lämplig brandskyddsutrustning, vikten av fungerande brandvarnare och agerande vid brand	Mätning av andel besökta områden efter brand	Årligen	MBR
MBR och Mimer ska ihop med Brandskyddsföreningen m.fl. genomföra informationskampanjer om lämplig brandskydds-utrustning, vikten av fungerande brandvarnare och agerande vid brand	Mätning av antal informationsinsatser	Årligen	MBR
Utföra bedömningar för varje brukare avseende personens förmåga att agera vid brand, uppmärksamma en brandvarnare, ökat riskbeteende samt erbjuda/informera om brandskydd och lämpliga åtgärder	Mätning av andel bedömningar	Årligen	SNF ³⁰
Vid upphandling av utförare av socialtjänst ska krav ställas att bedömningar och information/åtgärder utförs enligt ovan	Mätning av andel upphandlingar med krav	Årligen	SNF
Mimer ska årligen informera sina hyresgäster om brandskydd i flerfamiljshus, deras ansvar, lämplig brandskyddsutrustning och agerande vid brand. Information ska finnas tillgänglig på flera språk	Mätning av antal informationsinsatser och språk	Årligen	Mimer
Mimer ska i samband med den obligatoriska ventilationskontrollen (OVK) var 8:e år byta lägenheternas brandvarnare	Uppfyllt eller ej	Efter OVK	Mimer
MBR ska prioritera tillsyn på skolverksamheter	Mätning av andel utförda tillsyner	Årligen	MBR
Samtliga elever i förskoleklass ska genomgå MBR:s utbildningsteater	Mätning av andel elever	Årligen	BUF ³¹
Samtliga elever ska vid minst ett tillfälle under årskurs 6-9 genomgå MBR:s och/eller Brandskyddsföreningens utbildning mot anlagda bränder	Mätning av andel elever	Årligen	BUF ³²
Trygghets- och säkerhetsenheten vid SK: ska ta huvudmannarollen och starta ett förebyggande arbete mot skadegörelse i form av anlagda bränder. Deltagare bör vara BUF, Mimer, socialtjänst, polis, MBR m.fl.	Pågår eller ej	Årligen	SK
Skolor i kommunen (även friskolor) ska aktivt i sitt systematiska brandskyddsarbete verka mot skadegörelse och anlagda bränder på och utanför skolan och skoltid	Pågår eller ej	Årligen	BUF ³³
BUF:s personal ska var femte år genomgå grundläggande utbildning i brandskydd och förebyggande mot anlagda bränder	Mätning av andel utbildade	Årligen	BUF ³⁴
Vid avtal med privata förskoleutövare ska krav ställas på ett aktivt arbete mot anlagda bränder och att skolpersonalen genomgår utbildning enligt ovan minst var femte år	Mätning av andel avtal med krav	Årligen	BUF ³⁵
Samtliga skadegörelser i form av brand ska polisanmälas och tillbuds- rapporteras i ett gemensamt skade- och incidentrapporteringsystem	Mätning av andel anmälda och rapporterade anlagda bränder	Årligen	BUF ³⁶

²⁸ Gäller såväl privata och kommunala utövare, gäller även Skultuna kommunalstjänst

²⁹ Gäller såväl privata och kommunala utövare, gäller även Skultuna kommunalstjänst

³⁰ t.ex. vid hemtjänst, bostadsanpassning och kommunens övriga uppsökande verksamheter

³¹ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

³² Gäller även Skultuna kommunalstjänst

³³ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

³⁴ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

³⁵ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

³⁶ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

Riskområde: Drunkningsolyckor

Samordningsansvarig: KIFF

Arbetsgrupp: MBR, BUF, TIF, TK.

Bakgrund

I Sverige drunknar ca 100 personer om året i olyckor. Trenden har varit svagt nedåtgående, men åren 2013 och 2014 visar en ökning till runt 130 personer. År 2013 dominerade gruppen övriga olyckor, sedan bad, fritidsbåt och isolyckor i nämnd ordning. Av de drunknade var ca 85 % män, och 7 barn under 19 år. Den stora gruppen är medelålders och äldre. 50 % av alla olyckor inträffar under juni – augusti.³⁷

Riskbild

Den tillbudsstatistik som finns hos MBR sträcker sig 4 år tillbaka³⁸. Statistiken visar att Svartån i de centrala delarna av staden och kajer och stränder längs Mälaren är de ställen som är mest olycksdrabbade. Olyckorna längs Svartån och kajer har ofta inträffat nattetid i anslutning till helger. Övriga olyckor har inträffat på Mälaren. I Västerås inträffade 19 drunkningsolyckor åren 1997 – 2008. Övriga stora städer hade flera drunkningsolyckor under samma tid.

Organisation och arbetssätt

I Västerås bedriver flera förvaltningar och organisationer förebyggande arbete samt vidtar skyddsåtgärder. Nedan beskrivs detta.

Stadens skolor bedriver simundervisning för barn i årskurs 2. Enligt läroplanen ska alla elever i årskurs 6 samt för godkänt betyg i slutet av årskurs 9 kunna simma 200 m, varav 50 meter ryggläge. Dessutom ska eleven kunna badvett och säkerhet vid vatten vintertid samt kunna hantera nödsituationer vid vatten med hjälpredskap under olika årstider. För årskurs 9 krävs även kunskap om första hjälpen och hjärt- och lungräddning. Simundervisningen genomförs av Teknik- och idrottsförvaltningen på uppdrag av både kommunala och privata skolor. TIF bedriver även simundervisning för både barn och vuxna. Västerås simsällskap anordnar simkurser på olika nivåer. Simundervisning riktade till invandrare arrangeras av TIF. Föreningar och även privata företag anordnar kurser i livräddning, kurser i isvak, utbildar kursledare och ger information för t ex användning av flytväst etc. Sjösäkerhetsrådet bedriver informationsarbete främst till båtlivet.

Personalen på stadens badhus är välutbildad, för att kunna erbjuda rätt hjälp när olyckan är framme. Konkreta skyddsåtgärder i vår miljö handlar om att utrusta och vidmakthålla räcken, staket, belysning etc utefter stränder och kajer, på bryggor och broar. Badpooler ska vara utrustade med skydd så som nät, pooltäckning etc. Utrustning för livräddning ska finnas inom räckhåll på stränder, kajer, bryggor etc.

Det säkerhetsarbete som utförs av tekniska kontoret och kultur-, idrott och fritidsförvaltningen är kontroll av livräddningsutrustning. Tillsyn av livräddningsredskap sker 1 gång per vecka. Vid brist på befintlig utrustning kompletteras detta. Tekniska kontorets brunnar intill lekplatser ska vara försedda med fallskydd eller vara låsta. Saknas detta ska det åtgärdas. Inventering över livräddningsutrustning har gjorts och ska åtgärdas.

Mälardalens brand- och räddningsförbund har en dykningsorganisation med professionella dykare. Sjöräddningssällskapet i Västerås är en aktiv organisation med flera båtar för sjöräddning och assistans.

³⁷ Svenska livräddningssällskapets hemsida

³⁸ MBR:s tillbudsstatistik

Övrig källa: MSB:s Guide till ökad vattensäkerhet

Staden samverkar med dykklubbar för att förbygga olyckor vid badplatser samt andra föreningar. Exempelvis Friluftsförbundet och Långfärdsskridskoåkarna i Västerås, som bedriver utbildning i iskunskap och livräddning. Samarbete finns även med privata aktörer; Björnö stug- och aktivitetscenter i Västerås AB arbetar med instruktion och utbildning i säkerhet och livräddning.

Mål för förebyggande arbete mot drunkningsolyckor

Inriktningsmål	Effektmål	Ansvar effektmål	Åtgärder	Ansvar genomförande av åtgärder	Nuläge åtgärder
4. Trygga och säkra badplatser	a) Säkerheten kring badplatser ska öka	KIFF	Genomförande av årliga inspektioner av bottnar på badplatser. Livräddningsutrustning kontrolleras veckovis under badsäsong.	KIFF	Genomförs en gång per år respektive varje vecka. Utföres av KIFF:s entreprenörer.
5. Trygga och säkra båthamnar	a) Säkerheten i stadens fritidsbåthamnar ska öka.	KIFF	Komplettering av befintlig livräddningsutrustning. Avsökning av bottnar där bad förekommer.	KIFF	Ny utrustning finns från år 2014 men ska kompletteras. Avsökning av bottnar ska starta säsongen år 2015. Utföres av KIFF:s entreprenörer.
6. Trygga och säkra stränder längs Svartån	a) Färre tillbud med risk för drunkning i Svartån	TK	Inventering, tillsyn, underhåll och utökning av livräddningsutrustning	TK	Tillsyn av utrustning sker varje vecka. Utrustningen behöver kompletteras.
7. Trygga och säkra stränder och kajstråk längs Mälaren.	a) Färre tillbud med risk för drunkning	Ansvarig: TK Medansvarig: Fk	Komplettering av utrustning ska ske enligt utredning	TK	Utrustning behöver kompletteras
8. Trygg och säker vattenstad	a) Bättre kunskap om riskbilden	KIFF	MBR:s tillbudstatistik ska fortlöpande skickas till stadens trygg- och säkerhetsenhet för uppföljning och åtgärder.	Ansvarig: KIFF Medansvarig: TK	MBR:s statistik distribueras inte till staden.
9. God beredskap vid tillbud	a) Bättre respons vid olyckor	MBR	MBR:s dykorganisation utvecklas med god vidareutbildning och skarpa övningar.	MBR	
10. Ökad kunskap om vattenvett och livräddning bland skolungdom.	a) Minskad sannolikhet för drunkningsolyckor.		Skolorna sprider information till skolelev inför sommarlov.	Skolorna ³⁹	Begränsat med informationsåtgärder i skolorna.
	b) Bättre uppföljning av simkunnighet	BUF	Följa upp simundervisning i åk 2 och krav på simkunnighet åk 6 och 9	Skolorna	

³⁹ Gäller även Skultuna kommunalstjänst

Uppföljning och utvärdering av förebyggande arbete mot drunkningsolyckor

Förklaring av ansvar och roller, se kapitel *Ansvar och internkontroll* sidan 7.

Åtgärder	Metod uppföljning åtgärder	När	Ansvarig uppföljning åtgärd
Genomförande av årliga inspektioner av bottnar på badplatser. Livräddningsutrustning kontrolleras veckovis under badsäsong.	Genomgång av tillbudsrapporter	En gång per säsong	KIFF
Komplettering av befintlig livräddningsutrustning. Avsökning av bottnar där bad förekommer.	Genomgång av årets tillbudsrapporter. Uppföljning av driftentreprenörens tillsynsrapporter	Före badsäsongen resp vid månadsmöten.	KIFF
Inventering, tillsyn, underhåll och utökning av livräddningsutrustning	Genomgång av årets tillbudsrapporter. Uppföljning av driftentreprenörens tillsynsrapporter	Årligen respektive en gång per vecka.	TK
Komplettering av utrustning ska ske enligt utredning	Genomgång av årets tillbudsrapporter. Uppföljning av driftentreprenörens tillsynsrapporter	Årligen respektive en gång per vecka.	TK
MBR:s tillbudstatistik ska fortlöpande skickas till stadens trygg- och säkerhetsenhet för uppföljning och åtgärder.	MBR:s tillbudstatistik ska följas upp.	Fortlöpande	TK och KIFF
MBR:s dykorgansations utvecklas med god vidareutbildning och skarpa övningar.	Egenkontroll hos MBR av vidareutbildning och övningar	Fortlöpande	MBR
Skolorna sprider information till skolelev inför sommarlov.	Förfrågning till skolorna från trygghets- och säkerhetsenheten.	En gång per år	SK
Följa upp simundervisning i åk 2 och krav på simkunnighet åk 6 och 9	Rapportering antal genomförda lektioner och antal simkunniga.	En gång per år till SK och BUF	BUF

Riskområde: Trafikolyckor

Samordningsansvarig: TK
Arbetsgrupp: MBR, SBF, TIF, BUF, Mimer

Bakgrund

I Sverige har 275 personer omkommit under år 2014, året innan omkom 260 personer. Jämfört med ett 4-års medelvärde för motsvarande tidigare 12-månadersperioder har antalet omkomna minskat med 3 procent. Västerås stad arbetar enligt Nollvisionen, dvs. att ingen ska dödas eller skadas svårt i trafiken. Nollvisionen är grunden för trafiksäkerhetsarbetet i Sverige och är fastställd genom ett beslut i riksdagen. Nollvisionen är ett etiskt förhållningssätt, men utgör också en strategi för att forma ett säkert vägtransportsystem. Trafiksäkerhetsarbetet i Nollvisionens anda innebär att vägar, gator och fordon i högre grad ska anpassas till människans förutsättningar. Ansvaret för säkerheten delas mellan dem som utformar och dem som använder vägtransportsystemet.

Riskbild

Urvalet för statistiken i denna del har gjorts för perioden år 2010-2013 och Västerås tätort. Olycksstatistiken är bearbetad av Folksam och kommer ursprungligen från STRADA⁴⁰. Skillnaden mellan STRADA och Folksam siffror är att Folksam har delat in olyckorna i vilken risk det är för medicinsk invaliditet. I STRADA definieras skadorna enligt ett system som heter ISS (Injury Severity Score) och förenklat kan ISS förklaras spegla dödsrisken medan medicinsk invaliditet handlar om någon form av bestående men. Till exempel en knäfraktur; risken att dö är i princip obefintlig, men risken att skadan ger bestående men i form av t.ex. minskad rörlighet, kronisk smärta osv är ganska hög. Mellan åren 2010-2013 inträffade årligen mellan ca 800-1400 olyckor i Västerås.

Andelen allvarligt skadade fördelade på färdssätt:

- 34 % Cykel
- 33 % Fotgängare
- 24 % I personbil
- 3 % På motorcykel
- 3 % Övrig
- 2 % På moped
- 1 % I buss

Fördelningen av de vanligaste olyckstyperna:

- 36 % Gående singel
- 26 % Cykel singel
- 11 % Upphinnande olycka
- 9 % Singelolycka
- 3 % Cykel-cykel/ moped/ gående
- 3 % Korsande olycka
- 3 % Cykel/ moped in i motorfordon
- 2 % Moped singel
- 2 % Fotgängare-motorfordon

Organisation och arbetsätt

Västerås stad har ansvar för utformningen och reglering av bestämmelser i tätorten och på kommunala vägar. Polisen har ansvar för att övervaka och utreda brott i trafiken. Prioriterade områden i det förebyggande arbetet är hastighets- och nykterhetskontroller, insatser mot aggressiv körning och kontroll av skyddsutrustning, såsom bilbälte och bilbarnstolar.

⁴⁰ STRADA – informationssystem för olyckor och skador i trafiken, Transportstyrelsen

Mål för förebyggande mot trafikolyckor

Trafikverket har tagit fram 10 prioriterade insatsområden, så kallade indikatorer, som är utpekade som viktiga områden att arbeta med. För att kunna följa utvecklingen har alla insatsområden tydliga och mätbara mål. Tekniska kontoret har valt ut sju av dem att arbeta med. De är följande:

- Hastighetsefterlevnad på kommunalt vägnät
- Nykter trafik
- Bältesanvändning
- Hjälm användning - cykelhjälm
- Säkra personbilar
- Säkra kommunala gator inklusive gång- och cykelpassager
- Drift och underhåll på gång- och cykelvägar i tätort

Inriktningsmål	Effektmål	Ansvar effektmål	Åtgärder	Ansvar genomförande av åtgärder	Nuläge åtgärder
11. Säkrare användning av transportsystemet	a) Ökad andelen nyktra förare	SP	Alkohol i alla fordon som kommunen äger, leasar och upphandlar för sina resor och transporter. Gäller även upphandlade utförare.	SP	Genomförs idag Ska följas upp
	b) Ökad bältesanvändning	SP	Bilbälteslås/påminnare i alla fordon som kommunen äger, leasar och upphandlar för sina resor och transporter. Gäller även upphandlade utförare.	SP	Genomförs idag Ska följas upp
	c) Ökat antal cyklister som använder hjälm	SK	Västerås stads anställda bör ha cykelhjälm för all cykeltrafik som sker i tjänsten för anställda inom Västerås stad. Gäller även upphandlade utförare.	SK	Ska inventeras
	d) Fler säkra personbilar	SP	Krav på fem stjärnor i Euro NCAP för alla fordon som kommunen äger, leasar och upphandlar för sina resor och transporter. Gäller även upphandlade utförare.	SP	Genomförs idag Ska följas upp.
12. Säkrare utformning av transportsystemet	a) Fler säkra kommunala gator, gång- och cykelpassager	TK	Fysiska åtgärder vid passager för att få ned hastigheten på passerade fordon.	TK	1-2 passager byggs om per år.
	b) Minskat antal olyckor på gång- och cykelvägar i tätort	TK	En ren och jämn yta med god friktion under hela året.	TK	Ska inventeras
13. Säkrare användning av transportsystemet	a) Ökad hastighetsefterlevnad på kommunalt vägnät	SP	Hastighetssäkring med hastighetslås i alla fordon som kommunen äger, leasar och upphandlar för sina resor och transporter. Gäller även upphandlade utförare.	SP	Ska inventeras

Uppföljning och utvärdering av förebyggande arbete mot trafikolyckor

Förklaring av ansvar och roller, se kapitel *Ansvar och internkontroll* sidan 7.

Åtgärder	Metod för uppföljning för åtgärd	När	Ansvarig för uppföljning
Hastighetssäkring med hastighetslås i alla fordon som kommunen äger, leasar och upphandlar för sina resor och transporter.	Statistik från SP	Årligen	SP
Alkolås i alla fordon som kommunen äger, leasar och upphandlar för sina resor och transporter.	Statistik från SP	Årligen	SP
Bilbälteslås/påminnare i alla fordon som kommunen äger, leasar och upphandlar för sina resor och transporter.	Statistik från SP	Årligen	SP
Västerås stads anställda bör ha cykelhjälm för all cykeltrafik som sker inom det kommunala ansvarsområdet.	Enkät till förvaltningar	Årligen	SK
Krav på fem stjärnor i Euro NCAP för alla fordon som kommunen äger, leasar och upphandlar för sina resor och transporter.	Statistik från SP	Årligen	SP
Fysiska åtgärder vid passager för att få ned hastigheten på passerade fordon.	Avstämning från TK	Årligen	TK

Riskområde: Utsläpp av farliga ämnen

Samordningsansvarig: SK
Arbetsgrupp: MBR, MHF, SBF, TIF, KIFF, TK, Mimer

Bakgrund

Med ”utsläpp av farliga ämnen” avses utsläpp av kemiska ämnen, produkter och föremål som uppvisar en mängd olika farliga egenskaper och kan skada liv, hälsa, miljö och egendom. Utsläpp kan föranleda räddningsinsats enligt lag om skydd mot olyckor. Det finns ett antal lagar och regler inom området bl. a. ansvar för kemikalieolyckor, hantering av ämnen, riskhänsyn vid planläggning och byggnation och krisberedskap⁴¹. På nationell nivå finns visioner och mål som syftar till att alla Sveriges kommuner ska arbeta mot samma riktning inom frågor kring farliga utsläpp och olyckor kring farligt gods, de svenska miljömålen är ett exempel.

Riskbild

Enligt MSB:s statistikdatabas IDA, är den mest frekventa olyckstypen i Västerås kommun ”drivmedel/ smörjmedel/ hydraulolja från fordon”. Mellan åren 2013-2015 ligger antalet insatser i intervallet 13-33 st. På andra plats är typ av utsläpp ”annat”, vilket inte säger så mycket om själva olyckstypen, där är antalet under samma period i intervallet 1-12 insatser. Riskbild och olycksstatistik på nationell nivå skiljer sig inte från den lokala i jämförelse insatser per invånare och olyckstyp. Störst fokus nationellt och lokalt är dock olyckor kring farligt gods (väg, järnväg, till sjöss) och annan farlig verksamhet; olyckor med lägst frekvens men störst konsekvens. Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen (MHF) registrerar inkomna ärenden och har möjligheten att få ut information kopplat till utsläpp som sker i naturen (mark och vatten) och i bebyggda områden, både ”driftstörningar” och ”akuta händelser” som kräver direkta åtgärder. Informationen bygger på underrättelser från SOS Alarm AB, MBR, företag, privatpersoner. Sammanfattningsvis rapporterades 28 ”utsläpp driftstörningar” (2013-2014), 51 ”akuta utsläpp” (2008-2014). Vanligaste utsläppen som rapporterades till MHF var läckage hydraulolja (år 2013-2014, 30-100 liter) 11 st utsläpp klassade som driftstörning och 8 st mellan åren 2008-2014 som akuta driftstörningar.

En kartläggning av konsekvenser visar att antal döda och skadade är minimal. De personer som omkommer sker i regel i samband med trafikolyckor med farligt gods-transporter. Personer som skadas i samband med utsläpp av farliga ämnen gör oftast detta vid lossning och lastning. Största skadan sker på miljön och egendom. Det kan finnas ett stort mörkertal i den lokala statistiken då många händelser ej rapporteras in och det som rapporteras kan ibland sakna viktiga detaljer (mängd utsläpp, orsak och konsekvenser). Riskgrupper är dels de stora verksamheter som hanterar större mängder kemikalier, exempelvis badhus, idrottsanläggningar och de företag som har mycket kemikalier i sin verksamhet samt verksamheter med fordon och maskiner. Kultur-, idrott och fritidsförvaltningen som bedriver idrottsverksamhet på Rocklunda idrottsplats har risker gällande den mängd ammoniak som finns för verksamheternas kylanläggningar. Inom Västerås kommun finns ett antal verksamheter som klassas som farliga enligt Seveso-lagstiftningen, detta utifrån den mängd kemikalier som hanteras och förmodade konsekvenser vid en olycka. Anläggningarna beskrivs mer djupgående i Västerås stads risk- och sårbarhetsanalys (2011).

Organisation och arbetsätt

Inom Västerås stad finns ett antal dokument inom området, exempelvis farligt-godsutredning (2009), oljeskyddsplan (2012), kemikaliehandlingsplan (2015). Arbetet för att förebygga och skydda mot utsläpp av farliga ämnen sker förvaltnings- och bolagsövergripande och involverar även privata aktörer. Några av de aktörer som idag aktivt arbetar med förebyggande arbete är MHF (tillsyn av verksamheter som arbetar med kemikalier och farligt avfall), KIFF (b.l.a. riskbild med ammoniak i ishallar; riskanalyser och planer tagits fram), SBF (i plan- och bygglovsprocessen görs riskanalyser

⁴¹ Exempelvis Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Miljöbalk (1998:808). Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor

och utredningar b.l.a. fokus på utsläpp av farliga ämnen), MBR (tillsyn av explosiva och brandfarliga ämnen), TK (skyltning av farligt-godsleder), TIF (drift av badhus hanterar större mängder kemikalier, säkerhetskontroller, egenkontroller och utbildning görs enligt rutin). Bostads AB Mimer (risk för släckvatten innehållande farliga ämnen och läckage från fordon, utbildning och rutiner finns).

Mål för förebyggande arbete mot utsläpp av farliga ämnen

Prioriterade områden: ”drivmedel/smörjmedel/hydraulolja från fordon” samt olyckor med farligt gods.

Inriktningsmål	Effektmål	Ansvar effektmål	Åtgärder	Ansvar genomförande av åtgärder
14. Västerås stad ska arbeta förebyggande för att ingen ska omkomma eller skadas svårt i olyckor med farligt gods eller i annan farlig verksamhet.	a) Säkerheten kring farligt godsleder ska ha hög kvalitet och följa befintliga riskutredningar och riktlinjer.	TK	Uppföljning av tidigare riskutredning för farligt gods 2009.	Ansvarig: SK Medansvariga: MBR, TK
	b) Ökad hänsyn till risker i plan- och bygglovsprocessen	SBF	Förbättra befintliga rutiner, ansvar och roller för remiss i plan- och byggprocessen med fokus på risker. Rutinerna ska klargöras och upprättas i ett dokument.	Ansvarig: SBF Medansvarig: MBR
			Utifrån befintliga riskanalyser och krav skapa GIS-lager. Prio 1 – riskzoner farligt gods på väg och järnväg. Prio 2 – riskzoner för andra farliga anläggningar (bensinstationer, ishallar. m.fl.).	Ansvarig: SK Medansvariga: SBF, MBR, KIFF
	c) Höja kvalitén för skyddsronder i/ kring badhus och ishallar.	KIFF	I stadens nya incident- och skaderapporteringsystem möjliggöra standardisering av skyddsronderingar för badhus och ishallar. Vidare möjliggöra rapportering och aggregering av riskbild till KIFF.	Ansvarig: SK Medansvarig: KIFF
	d) Samtliga av Västerås stads bolag och förvaltningar ska till nästa mandatperiod kunna rapportera in utsläpp via stödsystem.	SK	I stadens nya incident- och skaderapporteringsystem möjliggöra inrapportering av mindre utsläpp för förvaltningar och bolag.	Ansvarig: SK Medansvariga: MHF, KIFF.
			Upprätta rutiner och standarder för inrapportering utifrån miljöhändelser i incident- och skaderapporteringsystemet. Alla stadens förvaltningar och bolag ska implementera systemet i sin verksamhet.	Ansvarig: SK Medansvarig: MHF
15. Minska konsekvenser av utsläpp genom snabbare operativ hantering och samverkan.	a) Ökade samarbeten mellan MBR och MHF.	MHF	En skriftlig rutin för att förtydliga ansvar, roller och förväntningar vid utsläpp. MHF åker ev ut i större omfattning för att bistå MBR i bedömningar på plats. Vidare ska årliga möten mellan MBR och MHF genomföras i syfte att dela erfarenheter och kunskap.	Ansvarig: MHF Medansvarig: MBR
			Utreda möjligheter för Miljö- och hälsoskyddsinspektörer i beredskap i syfte att i större utsträckning kunna bistå med rådgörande kompetens för MBR. Eventuellt en resurs i samarbete med andra kommuner.	Ansvarig: MHF Medansvarig: MBR ⁴²
16. Förebygga antal mindre utsläpp för den mest frekventa olyckstypen.	a) Minst en tillsynsriktning. Minst ett inriktningsområde. Minst en informationsinsats.	MHF	Tillsynsriktning år 2018: Bränsle-, olje- och hydraulslangar. Läckage och nötningskador. Verksamheter: åkerier, maskinföretag m.fl. Informationsinsats till verksamheterna om egenkontroll.	Ansvarig: MHF

⁴² MBR ser ett behov av en beredskapsfunktion för att kunna göra bättre bedömningar vid utsläpp.

Uppföljning och utvärdering av förebyggande arbete mot utsläpp av farliga ämnen

Förklaring av ansvar och roller, se kapitel *Ansvar och internkontroll* sidan 7.

Åtgärder	Metod uppföljning åtgärder	När	Ansvarig uppföljning åtgärd
Uppföljning av tidigare riskutredning för farligt gods 2009.	Rapport	2016-05	SK
Förbättra befintliga rutiner, ansvar och roller för remiss i plan- och byggprocessen med fokus på risker. Rutinerna ska klargöras och upprättas i ett dokument.	Rapportering: avstämningsmöte och dokument	2016-01	SBF
Utifrån befintliga riskanalyser och krav skapa GIS-lager.	Avstämningsmöte SK bjuder in SBF, MBR, KIFF när åtgärd är klar.	2017-03	SK
Prio 1 – riskzoner farligt gods på väg.			
Prio 2 – Riskzoner för andra farliga anläggningar (bensinsationer, ishallar. m.fl.).			
I stadens nya incident- och skaderapporteringsystem möjliggöra standardisering av skyddsronderingar för badhus och ishallar.	Avstämningsmöte SK bjuder in KIFF när det är klart i systemet.	2016-05	SK
Vidare möjliggöra rapportering och aggregering av riskbild till KIFF.			
I stadens nya incident- och skaderapporteringsystem möjliggöra inrapportering av mindre utsläpp för förvaltningar och bolag.	Avstämningsmöte SK bjuder in MHF till möte systemet är klart.	2016-12	SK
Upprätta rutiner och standarder för inrapportering utifrån miljöhändelser i incident- och skaderapporteringsystemet.	Avstämningsmöte SK bjuder in MHF till möte systemet är klart.	2016-12	SK
Alla stadens förvaltningar och bolag ska implementera systemet i sin verksamhet.			
En skriftlig rutin för att förtydliga ansvar, roller och förväntningar vid utsläpp. MHF åker ev ut i större omfattning för att bistå MBR i bedömningar på plats.	Rapportering: avstämningsmöten och aktuella dokument som tillämpas. MHF. Bjuder in MBR och SK till ett avstämningsmöte.	2016-12	MHF
Vidare ska årliga möten mellan MBR och MHF genomföras i syfte att dela erfarenheter och kunskap.			
Utreda möjligheter för Miljö- och hälsoskyddsinspektörer i beredskap i syfte att i större utsträckning kunna bistå med rådgörande kompetens för MBR.	Rapportering MHF bjuder in MBR till ett avstämningsmöte	2018-12	MHF
Eventuellt en resurs i samarbete med andra kommuner.			
Tillsynsriktning år 2018. Bränsle-, olje- och hydraulslangar. Läckage och nötningskador. Verksamheter: åkerier, maskinföretag m.fl. Informationsinsats till verksamheterna om egenkontroll.	Information	2018-12	MHF

VÄSTERÅS STAD

Stadsledningskontoret, Trygghets- och säkerhetsenheten • 721 87 Västerås
Telefon 021-39 00 00 • www.vasteras.se